

6. **Завлин П. Н.** Инновационная деятельность в условиях рынка / П. Н. Завлин, А. А. Ипатов, А. С. Кулагин. – СПб.: Наука, 1994. – 337 с.

7. **Завлин П. Н.** Оценка эффективности инноваций / П. Н. Завлин, А. В. Васильев. – СПб.: Питер, 1998. – 215 с.

8. **Гриньова В. М.** Проблеми розвитку промислових підприємств / В. М. Гриньова, А. В. Гриньов // Інновації: проблеми науки і практики: монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – С. 203 – 224.

REFERENCES

Anshin, V. M. *Innovatsii i rynek: strategii, upravlenie, effektivnost* [Innovation and market: strategy, management, efficiency]. Moscow: Nauka, 1992.

Anshin, V. M. "Innovatsionnaia strategiiia v usloviakh rynochnoy ekonomiki" [The innovation strategy in a market economy]. *Analiticheskiy obzor*, no. 41 (1993): 43-49.

Chervanyov, D. M., and Neikova, L. I. *Menedzhment innovatsiino-investytsiinoho rozvytku pidpriemstv Ukrainy* [Management of innovation and investment development companies in Ukraine]. Kyiv: Znannia; KOO, 1999.

Hrynyova, V. M., and Hrynyov, A. V. "Problemy rozvytku promyslovykh pidpriemstv" [Problems of industrial enterprises]. In *Innovatsii: problemy nauky i praktyky*, 203-224. Kharkiv: INZhEK, 2006.

Neykova, L. I. *Finansovye rychagi i stimulyi tekhnicheskogo razvitiia promyshlennogo kompleksa Ukrainy* [Financial leverage and incentives technical development of the industrial complex of Ukraine]. Odessa: OTsNT i EI, 1995.

Petrovych, Y. M., and Rachynska, H. V. *Visnyk Derzh. un-tu «Lvivska politekhnika»*, no. 363 (1999): 49-55.

Zavlin, P. N., and Vasilev, A. V. *Otsenka effektivnosti innovatsiy* [Evaluating the effectiveness of innovation]. Spb.: Piter, 1998.

Zavlin, P. N., Ipatov, A. A., and Kulagin, A. S. *Innovatsionnaia deiatelnost v usloviakh rynka* [Innovation activity in the market]. St. Petersburg: Nauka, 1994.

УДК 336.6

УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

КРИВОРУЧКІНА О. В.

УДК 336.6

Криворучкіна О. В. Управління продуктивністю підприємства на засадах ресурсозбереження

У статті акцентовано увагу на пріоритетності зростання продуктивності природних ресурсів, оскільки вони є головним обмежуючим фактором виробничих систем. Зазначено, що забезпечення позитивної траєкторії розвитку підприємств може бути досягнуто за рахунок не формального зменшення застосованих природних ресурсів, а їх комплексного використання. Систематизовано концептуальні підходи до управління ресурсозбереженням. Представлено логіку формування результатів зростання продуктивності природних ресурсів. Визначено основні принципи їх формування та ефективного використання. Доведено, що впровадження ресурсозберігаючого типу виробництва дозволяє отримати синергію еколого-економічних результатів. Обґрунтовано визначальну роль стратегічних ресурсів у розробленні та реалізації заходів щодо ефективного використання ресурсів підприємства в цілому та природних зокрема. Запропоновано оцінювати результативність діяльності суб'єктів господарювання крізь призму внутрішньої продуктивності, що трактується як здатність підприємства до генерування і акумулювання інтелектуальних, інформаційних, організаційних продуктів за певний проміжок часу, які набувають статусу стратегічних ресурсів і створюють передумови для реалізації пріоритетних напрямів розвитку компанії в контексті реалізації ресурсозберігаючого типу виробництва.

Ключові слова: продуктивність підприємства, ресурсозбереження, комплексне використання сировини, стратегічні ресурси, еколого-економічна ефективність.

Рис.: 1. **Бібл.:** 12.

Криворучкіна Олена Володимирівна – кандидат геологічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємств, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)
E-mail: elena.k1810@mail.ru

УДК 336.6

Криворучкіна Е. В. Управление производительностью предприятия на основе ресурсосбережения

В статье акцентировано внимание на приоритетности роста производительности природных ресурсов, поскольку они являются главным ограничивающим фактором производственных систем. Указано, что обеспечение положительной траектории развития предприятий может быть достигнуто за счет не формального уменьшения применяемых природных ресурсов, а их комплексного использования. Систематизированы концептуальные подходы к управлению ресурсосбережением. Представлена логика формирования результатов увеличения производительности природных ресурсов. Определены основные принципы их формирования и использования. Доказано, что внедрение ресурсосберегающего типа производства позволяет получить синергию эколого-экономических результатов. Обоснована определяющая роль стратегических ресурсов в разработке и реализации мероприятий по эффективному использованию ресурсов предприятия в целом и природных в частности. Предложено оценивать результативность деятельности субъектов хозяйствования через призму внутренней производительности, что трактуется как способность предприятия к генерированию и аккумуляции интеллектуальных, информационных, организационных продуктов за определенный промежуток времени, которые приобретают статус стратегических ресурсов и создают предпосылки для реализации приоритетных направлений развития компании в контексте реализации ресурсосберегающего типа производства.

Ключевые слова: производительность предприятия, ресурсосбережение, комплексное использование сырья, стратегические ресурсы, эколого-экономическая эффективность.

Рис.: 1. **Библ.:** 12.

Криворучкіна Елена Владимировна – кандидат геологических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятий, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)
E-mail: elena.k1810@mail.ru

UDC 336.6

Krivoruchkina Ye. V. Managing Company Productiveness on the Basis of Resource Saving

The article emphasises priority of growth of productivity of natural resources since they are main limiting factors of production systems. It states that ensuring positive trajectory of development of companies could be achieved by means of not formal reduction of the used natural resources but their complex use. It systemises conceptual approaches to management of resource saving. It presents the logic of formation of results of increase of productivity of natural resources. It identifies main principles of their formation and use. It proves that introduction of the resource saving type of production allows obtaining synergy of ecologic and economic results. It justifies the determining role of strategic resources in development and realisation of measures on effective use of resources of a company in general and natural ones in particular. It offers to assess effectiveness of activity of economic subjects through the prism of internal productivity, which is interpreted as company's capacity to generate and accumulate intellectual, information and organisational products for a certain period of time, which acquire the status of strategic resources and create prerequisites for realisation of priority directions of company development in the context of realisation of resource saving type of production.

Key words: productiveness of a company, resource saving, complex use of raw materials, strategic resources, ecologic and economic effectiveness.

Pic.: 1. **Bibl.:** 12.

Krivoruchkina Yelena V. – Candidate of Science (Geology), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economy of Enterprises, Kyiv National Economic University named after V. Ghetman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)
E-mail: elena.k1810@mail.ru

У сучасних умовах поступового виснаження природних ресурсів саме природний капітал стає головним обмежуючим фактором виробничих систем. Домінуюча тенденція перевищення темпів використання природних ресурсів над темпами зростання обсягів виробництва зумовлюють виключну увагу до необхідності підвищення продуктивності природних ресурсів у вирішенні екологічних проблем і проблем раціонального використання мінерально-сировинної бази країн. Створений в Україні ресурсний потенціал, його унікальність, масштаби освоєння, відповідна інфраструктура об'єктивно зумовлюють в довгостроковій перспективі збереження значної частки мінерально-сировинного комплексу в суспільному виробництві. Неefективність техніко-економічного механізму користування надрами призводить до великих втрат корисних копалин, що зумовлює об'єктивну необхідність формування концептуально нових підходів до раціонального використання природних ресурсів.

Теоретико-методичні засади вирішення економічних проблем функціонування промислових підприємств в аспекті ресурсозбереження висвітлені в роботах М. Беседи, А. Богатирьова, І. Бистрякова, А. Варави, Б. Данилишина, С. Дорогунцова, М. Коржнева, Д. Липницького, В. Міщенко, В. Нусінова, А. Оксанич, А. О कोरोкової, О. Паламарчука, С. Половнікової, А. Турила, М. Хижняка, В. Шестопалова, Є. Яковлева та інших. Але ряд питань зазначеної проблеми в її теоретико-методичному та прикладному аспектах залишаються недостатньо визначеними та дискусійними. Більшість праць спрямована на регіональний та галузевий аспекти досліджуваної проблематики, що зумовлює необхідність поглиблення концептуальних засад підвищення ефективності використання ресурсів.

Продуктивність природних ресурсів у дослідженні продуктивності має фрагментарний характер, незважаючи на їх значний внесок у формування собівартості та обмежуючі фактори, пов'язані з їх вичерпністю. У контексті ефективного використання природних ресурсів як фактора зростання продуктивності підприємства варто відзначити доповідь Римського клубу «Фактор чотири. Витрат – половина, віддача – подвійна» [1], в якій саме ресурсозбереження визнано методом вирішення соціально-економічних та екологічних проблем.

Управління продуктивністю підприємства передбачає реалізацію альтернативних підходів: 1) збільшення обсягу реалізованої продукції при незмінному обсязі витрачених ресурсів; 2) зменшення витрат ресурсів при незмінному обсязі реалізованої продукції; 3) забезпечення умов випереджаючого зростання обсягів реалізованої продукції над темпами зростання витрат ресурсів. Практична реалізація кожного підходу може бути забезпечена за рахунок збільшення обсягів виробництва з одиниці природного ресурсу. В умовах платності природокористування зменшення витрат природних ресурсів оптимізує фінансові витрати, що продукує мультиплікативний ефект підвищення ефективності виробництва. Однак сучасна теоретико-методологічна база дослідження сукупної продуктивності ресурсів гальмує комплексну діагностику ланцюга «пошук – формування – реалізація», а також об-

межує можливості системного підходу до вдосконалення управління продуктивністю суб'єктів господарювання. З огляду на це, виключного значення набувають підходи до управління продуктивністю підприємства на засадах раціонального використання природних ресурсів.

Метою статті є обґрунтування напрямів економічного зростання промислових підприємств і вдосконалення управління продуктивністю підприємства за рахунок розроблення більш адекватних сучасним умовам механізмів ефективного використання природних ресурсів.

Проблема раціонального використання ресурсів не є новою у економічній літературі. Її історичними витокami можна вважати теорію неокласичного синтезу, в рамках якої вирішення основних проблем організації економіки обґрунтовано крізь призму теорії граничної корисності, факторів виробництва, спадаючої віддачі, продуктивності ресурсів, теорії виробничої функції, теорії раціонального вибору альтернативних витрат. П. Самуельсоном сформована головна ідея сучасного концепту продуктивності: кількість ресурсів є обмеженою, і суспільство має ефективно їх використовувати [2, с. 29]. Ще Т. Р. Мальтус наголошував на надлишку в перспективі трудових і нестачу природних ресурсів [3].

Останніми роками в економіці еволюціонує напрямом, що виступає альтернативою не лише неокласичній теорії, а й новому інституціоналізму – ресурсно-орієнтованому підходу, основи якого закладені у 1959 р. Е. Пенроузом. Однак поза межами положень цього підходу залишаються параметри «людського виміру» компанії. У цьому контексті заслуговує на увагу теорія Дж. Пфедфер і Д. Саланік [4], де обґрунтовується залежність від ресурсів, згідно з якою організації здатні виживати в тому ступені, в якому вони здобувають і підтримують свої ресурси.

Визначальним фактором зростання продуктивності підприємства в умовах обмеженості природних ресурсів є впровадження ресурсозберігаючого типу виробництва. Категорія «ресурсозбереження» була введена до наукової лексики з середини 80-х років ХХ ст. За умов трансформації економіки концепція ресурсозбереження зазнала змін. На сьогодні варто відзначити два підходи до трактування терміна «ресурсозбереження»:

- 1) орієнтація на «консервування» природних ресурсів;
- 2) раціональне використання всіх, без винятку, економічних ресурсів підприємства.

Визнаючи більш комплексний характер другого підходу, акцентуємо увагу саме на раціональному використанні природних ресурсів, враховуючи їх обмеженість і значну частку у формуванні операційних витрат підприємства. В авторській транскрипції зростання продуктивності природних ресурсів в умовах діяльності промислових підприємств розглядається не як формальне зменшення обсягів видобутку корисних копалин, а їх раціональне використання задля розширення масштабів виробничо-господарської діяльності. У цьому контексті виключного значення набуває комплексне використання сировини, що забезпечує відносну стабілізацію і подальше скорочення первинного вико-

ристання ресурсів і створює передумови для оптимізації еколого-економічних параметрів функціонування підприємства.

Світовий досвід розроблення та реалізації програм ресурсозбереження ґрунтується на різноплановому арсеналі механізмів та економічних методів забезпечення ефективного ресурсоспоживання в усіх сферах діяльності. Узагальнюючи досвід зарубіжних країн, варто виокремити такі напрямки розв'язання проблеми:

- ✦ підвищення продуктивності ресурсів за рахунок підвищення рівня інноваційності виробництва;
- ✦ широкомасштабне впровадження технологій комплексного використання природних ресурсів;
- ✦ ухвалення законодавчих актів і заходів, що мають обмежувальний або стимулюючий характер до використання ресурсної бази.

Вихідною ідеєю, що відображає сутність сучасної концепції управління ресурсозбереженням на підприємстві, є ідея необхідності врахування взаємозв'язку та взаємовпливу зовнішнього та внутрішнього середовища при визначенні цілей підприємства, інструментари досягнення яких виступають стратегія економіко-екологічного управління, що претендує на вирішення одночасно двох рівнів ключових питань:

- ✦ підвищення результативності діяльності і рівня конкурентоспроможності підприємства;
- ✦ зниження негативного впливу на навколишнє середовище.

Основні напрями ресурсозбереження, висвітлені на сьогодні в науковій літературі, мають організаційно-технологічний зріз:

- ✦ впровадження ресурсозберігаючої техніки та технологій, удосконалення конструкцій машин та обладнання [5, с. 30 – 32; 6, с. 93 – 96];
- ✦ переробка вторинних ресурсів, комплексне використання сировини [5, с. 30 – 32; 7, с. 1996 – 2000];
- ✦ зниження матеріаломісткості продукції [6, с. 93 – 96; 8, с. 101];
- ✦ використання нових видів матеріальних ресурсів [6, с. 93 – 96; 9, с. 622];
- ✦ впровадження прогресивних норм витрат природних ресурсів [6, с. 94].

Варто відзначити, що вищезазначені напрями є взаємопов'язаними та похідними одним від одного. Так, зниження матеріаломісткості продукції вимагає впровадження прогресивних норм витрат природних ресурсів і може бути реалізованим за рахунок підвищення техніко-технологічного рівня виробництва, впровадження ресурсозберігаючої техніки та технологій. Пріоритетною рушійною силою підвищення ресурсоефективності виробництва при цьому визначається науково-технічний прогрес. Автор наголошує, що сам по собі науково-технічний прогрес не здатний стимулювати раціональне використання ресурсів та акцентує увагу на тому, що передумовами впровадження вищезазначених заходів є виокремлені, внаслідок трансформації класичної ресурсної парадигми, інтелектуальні, інформаційні та організаційні ресурси.

Результати досліджень досвіду та функціонування провідних компаній свідчать, що традиційні джерела забезпечення результативної діяльності (матеріальні, фінансові, трудові) поступово втрачають своє значення у забезпеченні економічного зростання підприємств. Натомість, на перший план виходять такі фактори, як наявність потужного інноваційного потенціалу підприємств, швидкість опанування ними науково-технологічною моделлю економічного розвитку та, що найголовніше, якість людського ресурсу та умови його відтворення. Оскільки інтелектуальні ресурси становлять базу технологічного досвіду, знань і кваліфікації, то в сучасних умовах саме вони створюють передумови для зростання продуктивності природних ресурсів.

Перспективність управління продуктивністю природних ресурсів на засадах підвищення коефіцієнта корисної дії стратегічних ресурсів емпірично підтверджена М. К. Шапочкою та П. А. Денисенко [10, с. 73 – 74], які дослідили залежність агрегованого показника продуктивності ресурсів (*Resource productivity*) від індексу економіки знань. Продуктивність ресурсів була розрахована авторами за методикою Eurostat як відношення ВВП до внутрішнього споживання матеріалів (*Domestic material consumption*), що, у свою чергу, показує узагальнений щорічний обсяг сировини, видобутої з певної території окремого виробництва, і враховує експорт та імпорт ресурсів. Отримані результати дозволили зробити висновок, що більшому рівню інтелектуалізації виробничої системи відповідає більша продуктивність ресурсів, які залучаються нею в процесі діяльності: кожне відносне збільшення індексу економіки знань на 1% від попереднього рівня має привести до відносного збільшення ресурсопродуктивності на 6,16% від базового, досягнутого рівня.

Стратегічні ресурси є передумовою зростання не лише економічної, а й екологічної ефективності господарювання: виробництво продукції з відходів промисловості у декілька разів нижче, ніж з видобутої природної сировини, що створює передумови для зростання прибутковості діяльності підприємства. Раціональне використання природних ресурсів дозволяє збільшити обсяги виробництва продукції з одиниці ресурсу, знизити собівартість товарної продукції, розширити ринкову нішу підприємства та оптимізувати розмір штрафних санкцій за забруднення навколишнього середовища. Враховуючи результати досліджень Н. Шевчук [11, с. 251 – 254; 12, с. 179 – 185], можемо стверджувати, що реалізація цих заходів сприятиме генеруванню грошових потоків та, відповідно, зростанню вартості компанії. Вирішального значення набуває також розв'язання екологічних проблем: скорочення площ земель, що відводяться під відвали; зменшення обсягів заскладованих відходів і запиленості території тощо. З огляду на це, можна стверджувати, що стратегічні ресурси продукують можливості для синергії еколого-економічних результатів за рахунок раціонального використання природних ресурсів (рис. 1).

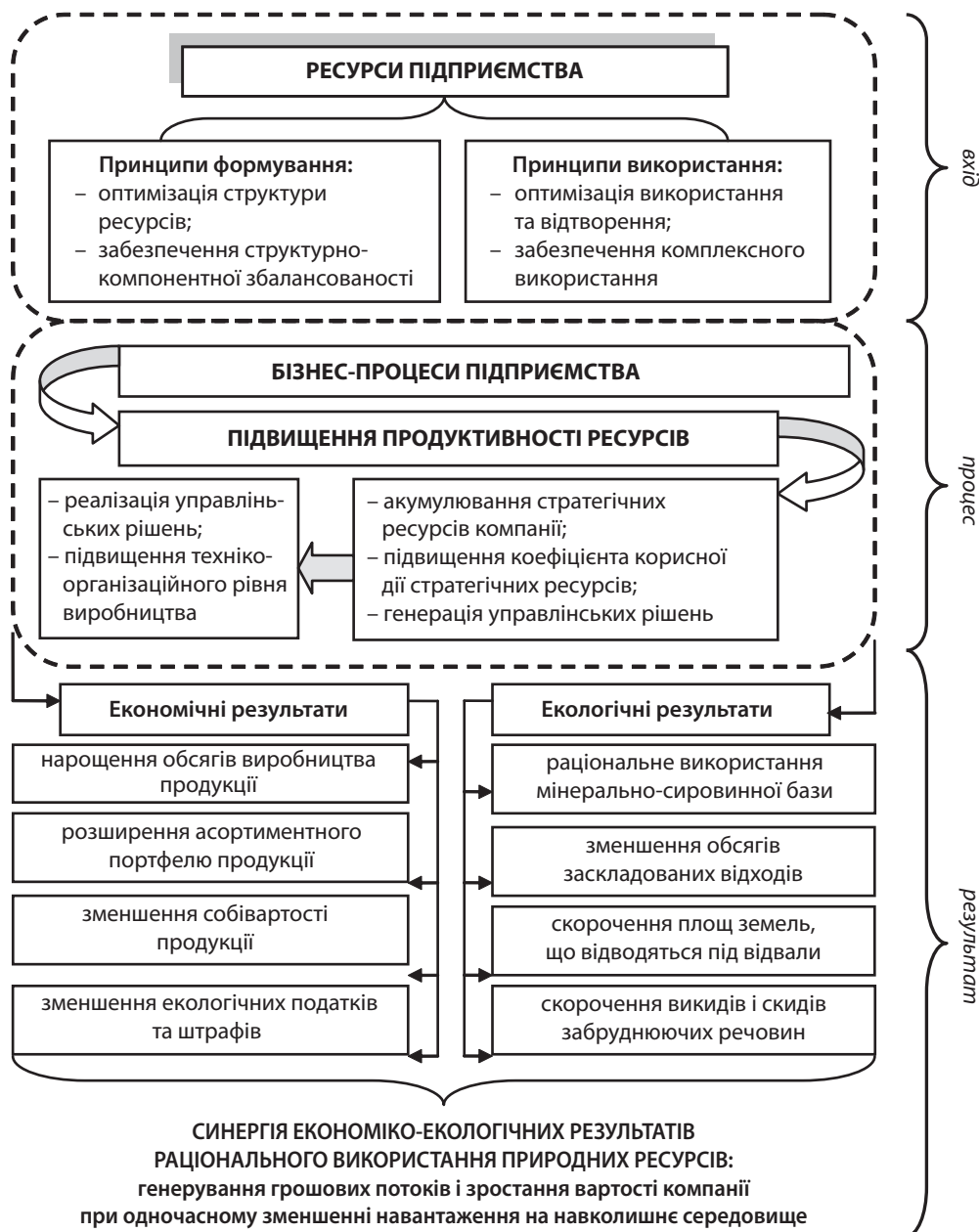

Рис. 1. Логіка формування результатів зростання продуктивності природних ресурсів

Зазначимо, що передумовами раціонального використання ресурсів підприємства є дотримання ресурсних пропорцій підприємства і досягнення максимально ефективного рівня ресурсозабезпеченості всіх бізнес-процесів відповідно до цілей розвитку підприємства. Основними напрямками реалізації цього принципу є такі:

- ✦ дотримання ресурсних пропорцій у рамках тактичних і стратегічних заходів;
- ✦ формування компенсаційного механізму перерозподілу ресурсів на основі трансформації частини базисних ресурсів у стратегічні і компенсаційні, які необхідні для виходу підприємства на рівень стійкого і ефективного функціонування;
- ✦ забезпечення стійкої та ефективної взаємодії всіх структурних елементів, оновлення та нарощення ресурсної бази підприємства у відповідності до його стратегічних орієнтирів розвитку.

Продуктивність ресурсів залежить також від їх структурно-компонентної відповідності, що визначається специфікою та технологією виробництва. Це означає, що існує певна об'єктивна мінімальна межа необхідного обсягу для кожного з традиційних ресурсів підприємства, нижче від якої виробничий процес стає неможливим. Прискорення інноваційного розвитку підприємства приводить до посилення внутрішньої неоднорідності складових традиційних ресурсів, що, безумовно, ускладнює їх взаємозамінність і посилює ефект доповнюваності. Переважання відносин доповнюваності, навпаки, означає, що динаміка одного елемента традиційних ресурсів підприємства повинна наближатися до динаміки іншого елемента, оскільки нарощування виробництва неможливе без майже одночасного і паралельного збільшення всіх традиційних ресурсів підприємства.

Однією з ключових умов ефективного використання ресурсів є їх збалансованість, оскільки дефіцит одного з них виступає стримуючим чинником розвитку підвищення результативності діяльності підприємства в цілому. Розробка і реалізація управлінських рішень, спрямованих на забезпечення збалансованості ресурсів підприємства, є комбінованим процесом, в основі якого лежить використання різних методів та інструментарію управління, відповідного поточним умовам і завданням розвитку суб'єкта господарювання.

Розглядаючи сукупність ресурсів підприємства в рамках системного підходу, можна зробити висновок, що в результаті їх взаємодії формуються нові властивості, якими кожний окремих вид ресурсу не володіє. Тобто комплексна взаємодія всіх видів ресурсів підприємства, задіяних у бізнес-процесах, продукує можливості більш високого порядку, що визначають здатність підприємства до реалізації поставлених цілей і забезпечення його конкурентних переваг. Оскільки всі види ресурсів підприємства безпосередньо взаємопов'язані між собою, скоординоване і цілеспрямоване розширення їх певних видів дозволить реалізувати сформовані стратегічні цілі та пріоритетні напрями розвитку підприємства.

Однією з проблем управління продуктивністю підприємства є оцінювання продуктивності стратегічних ресурсів, що зумовлено їх нематеріальним характером. Ефективність використання стратегічних ресурсів автор пропонує здійснювати на підставі їх внеску у формування кінцевих результатів діяльності компанії. У контексті ресурсозберігаючого типу виробництва продуктивність стратегічних ресурсів пропонується вимірювати крізь призму можливостей заміщення природних і вичерпних ресурсів інтелектуальними, матеріалізованими через більш досконалі та ефективні процеси виробництва. Оскільки каталізатором підвищення продуктивності природних ресурсів виступають стратегічні ресурси, ми пропонуємо виокремити поняття «внутрішньої» продуктивності, що принципово відрізняється від існуючого на сьогодні у науковій літературі. Під *внутрішньою продуктивністю* ми розуміємо діяльність підприємства, спрямовану на генерування та акумулювання інтелектуальних, інформаційних, організаційних продуктів за певний проміжок часу, які набувають статусу стратегічних ресурсів та дозволяють реалізувати пріоритетні напрями розвитку підприємства, у першу чергу, у контексті реалізації ресурсозберігаючого типу виробництва. Результатом внутрішньої продуктивності є потенційні можливості і стратегічні компетенції більш високого порядку, які володіють більш високою стратегічною придатністю і споживчою цінністю, накопичення і використання яких забезпечує раціональне використання природного капіталу.

Специфіка взаємодії ресурсів підприємства, генерація на цій основі нових знань, інновацій, принципів і методів управління зумовлюють наявність такої їх властивості, як здібність до самоорганізації та саморозвитку. Проте необхідно враховувати, що ефективність і цінність стратегічних ресурсів є не загальними універсаль-

ними категоріями: вони визначаються і самозростають тільки в контексті конкретної стратегії розвитку підприємства і при іншій стратегії можуть виявитися малопридатними. Слід особливо відзначити необхідність забезпечення довготривалості та системності розвитку і нарощування стратегічних ресурсів, перетворення їх у знання і ефективного управління ними.

ВИСНОВКИ

Управління продуктивністю підприємства на засадах раціонального використання природних ресурсів створює передумови для зростання не лише економічної ефективності, а й соціальної та екологічної. Екопозитивне значення зростання продуктивності проявляється у такому ланцюгу: підвищення ефективності використання природних ресурсів приводить до підвищення виходу продукції з одиниці природного ресурсу, а відтак, одиниця природного ресурсу здатна задовольнити потреби більшій кількості індивідуумів, що приводить до зменшення потреби у природних ресурсах і в кінцевому рахунку до стабілізації соціо-еколого-економічної системи. Доведено, що саме стратегічні ресурси, по-перше, продукують можливості більш високого порядку в контексті реалізації поставлених цілей і завдань функціонування підприємства; по-друге, створюють передумови для заміни невідновлюваних природних ресурсів на відновлювані нематеріальні, що дозволяє оптимізувати використання найціннішого природного капіталу. З огляду на це, їх вплив на формування результатів діяльності підприємства пропонується оцінювати крізь призму внутрішньої продуктивності, що трактується автором як здатність підприємства до генерування й акумулювання інтелектуальних, інформаційних, організаційних продуктів за певний проміжок часу, які набувають статусу стратегічних ресурсів і створюють передумови для реалізації пріоритетних напрямів розвитку компанії в контексті реалізації ресурсозберігаючого типу виробництва. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайцзеккер Э. Фактор четыре. Затрат – половина, отдача – двойная. Новый доклад Римскому клубу / Э. Вайцзеккер, Э. Ловинс, Л. Ловинс; пер. с англ.; под. ред. Г. А. Месяца. – М.: Academia, 2000. – 400 с.
2. Самуэльсон Пол Э. Экономика / Пол Э. Самуэльсон, Вильям Д. Нордхаус; [пер. с англ.]; 16-е изд.: уч. пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 688 с.
3. Мальтус Т. Р. Опыт закона о народонаселении / Т. Р. Мальтус; [пер. И. А. Вернера] («Библиотека экономистов»). Издание К.Т. Солдатенкова, Москва, 1895. – 250 с.
4. Pfeffer J. The external control of organizations: A resource dependence perspective / J. Pfeffer, G. Salancik. – N. Y.: Harper and Row, 1978.
5. Иванов М. І. Ресурсозабезпечення промисловості України / М. І. Иванов, Л. Т. Хижняк, Д. В. Липницький // Економіка промисловості. – 1999. – № 1-3. – С. 30 – 37.
6. Радчук І. М. Сутність поняття «ресурсозбереження» та шляхи впровадження його на підприємстві / І. М. Радчук // Вестник ХНТУ. – Серія: Інженерные науки. – 2009. – № 3 (36). – С. 93 – 96.

7. Рибалко Л. П. Комплексне використання сировини, як пріоритетний напрям підвищення економіко-екологічної ефективності ресурсозбереження гірничо-збагачувальних комбінатів / Л. П. Рибалко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 3(29). – С. 1996 – 2000.

8. Драган І. В. Методологічні засади управління ресурсозбереженням як напряму реалізації державної політики у сфері природокористування / І. В. Драган // Вісник ЖДТУ. – Серія: Економічні науки. – 2012. – № 1 (59). – С. 100 – 102.

9. Манаги Ш. Продуктивність с екологічної точки зрення / Ш. Манаги // Соціально-економічний потенціал устойчивого розвитку: под ред. Л. Г. Мельника, Л. Хенса. – Сумы: ИТД «Университетская книга». – 2007. – С. 622 – 641.

10. Шапочка М. К. Методи визначення інтелектуальної складової сталого інноваційно спрямованого розвитку / М. К. Шапочка, П. А. Денисенко // Механізм регулювання економіки, 2011. – № 2. – С. 70 – 75.

11. Шевчук Н. В. Стратегічні моделі формування вартості підприємства / Н. В. Шевчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 5. – Т. 1 (192). – С. 251 – 254.

12. Шевчук Н. В. Фундаментально-вартісний підхід до визначення ефективності управління ресурсами підприємства / Н. В. Шевчук // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2011. – № 5 (50). – С. 179 – 185.

REFERENCES

Drahan, I. V. "Metodolohichni zasady upravlinnia resursozberezhenniam iak napriamu realizatsii derzhavnoi polityky u sferi pryrodokorystuvannia" [Methodological principles of management resource saving as the direction of state policy in the sphere of nature]. *Visnyk ZhDTU*, no. 1(59) (2012): 100-102.

Ivanov, M. I., Khyzhniak, L. T., and Lypnytskyi, D. V. "Resursozabezpechennia promyslovosti Ukrainy" [Resourcing industry of Ukraine]. *Ekonomika promyslovosti*, no. 1-3 (1999): 30-37.

Maltus, T. R. *Opyt zakona o narodonaselenii* [Experience Population Act]. Moskva: Izdanie K.T. Soldatenkova, 1895.

Managi, Sh. "Produktivnost s ekologicheskoy tochki zreniia" [Productivity from an environmental point of view]. In *Sotsialno-ekonomicheskyy potentsial ustoychivogo razvitiia*, 622-641. Sumy: Universitetskaia kniga, 2007.

Pol, E. Samuelson, and Viliam, D. Nordkhaus. *Ekonomika* [Economy]. Moscow: Viliams, 2000.

Pfeffer, J., and Salancik, G. *The external control of organizations: A resource dependence perspective*. N. Y.: Harper and Row, 1978.

Rybalko, L. P. "Kompleksne vykorystannia syrovyny, iak priorytetnyi napriam pidvyschennia ekonomiko-ekolohichnoi efektyvnosti resursozberezhennia hirnycho-zbahachuvalnykh kombinativ" [Integrated use of raw materials as a priority improving economic and environmental efficiency of resource mining and processing plants]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3(29) (2012): 1996-2000.

Radchuk, I. M. "Sutnist poniattia «resursozberezhennia» ta shliakhy vprovadzhennia ioho na pidpriemstvi" [The essence of the concept of "resource" and how to implement it in the enterprise]. *Vestnyk KhNTU*, no. 3(36) (2009): 93-96.

Shapochka, M. K., and Denysenko, P. A. "Metody vyznachennia intelektualnoi skladovoi staloho innovatsiino spriamovanoho rozvytku" [Methods for determining the intellectual component of sustainable innovation-oriented development]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, no. 2 (2011): 70-75.

Shevchuk, N. V. "Stratehichni modeli formuvannia vartosti pidpriemstva" [Strategic models of enterprise value]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1 (192), no. 5 (2012): 251-254.

Shevchuk, N. V. "Fundamentalno-vartisnyi pidkhid do vyznachennia efektyvnosti upravlinnia resursamy pidpriemstva" [Fundamentally-cost approach to determine the effectiveness of enterprise resource]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, no. 5(50) (2011): 179-185.

Vaytszekker, E., Lovins, E., and Lovins, L. *Faktor chetyre. Zatrata – polovina, otdacha – dvoynaya. Novyy doklad Rimskomu klubu* [Factor of four. Costs – half the returns – double. A new report from the Club of Rome]. Moscow: Academia, 2000.